

СПІЛЬНОТА і спільнотність

Анотація: У цьому невеликому дослідженні розглядається ідеал християнської спільнотності на прикладі Ранньої Церкви. Сьогодні деякі дослідники і служителі висловлюють занепокоєння тим, що принцип спільноти в християнській Церкві переживає кризу, і говорять про необхідність Духовної Реформації. В першу чергу під цим мається на увазі повернення Церкви до первинних ідеалів *еклесії*, які ми знаходимо в навчанні Ісуса Христа і Його апостолів. Для успіху в цій праці пропонується приділити особливу увагу біблійним принципам впливу і влади в громаді, якісній рівності членів громади, а також, що особливо важливо, – принципу загального священства в церкві.

Ключові слова: *спільнота, спільнотність, еклесія, саморозкриття, інституціоналізація, Духовна Реформація, рівність, загальне священство.*

Title: “Community and Communitality”.

Abstrac: The first part of this brief study focuses on the ideal of a Christian communality using the example of the Early Church. Today, some scholars and ministers express concern that the principle of community in the Christian Church is in crisis and speak of the need for a Spiritual Reformation. This reformation is generally understood as a return of the Church to the original ideals of the *ecclesia*, which we find in the teachings of Jesus Christ and His apostles. To move successfully in this direction, special attention is suggested to the biblical principles of influence and authority within the community; the qualitative equality of all its members; and especially, the priesthood of every member of the community.

Keywords: *community, communality, ecclesia, self-revelation, institutionalisation, Spiritual Reformation, equality, priesthood of all believers.*

Віктор Цандер, доктор філософських наук, PhD, служив місіонером, пастором і викладачем богословських наук у вищих навчальних закладах ряду країн, проживає в м. Брізбен (Австралія). ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0025-8072>.

Вступ

Тема «Спільнотність і спільнота (грумада)» – неосяжна і багатогранна за змістом і своїм застосуванням. Ісус сказав: «І кажу Я тобі, що ти скеля, і на скелі оцій побудую Я Церкву [еклезію] Свою, і сили адові не переможуть її» (Мф. 16:18). І ця стаття – спроба осмислити, як Господь це робить. На мій погляд, слово «спільнота», як Gemeinde в німецькій і Iglesia в іспанській мовах, більше відповідає поняттю «екклезія», тому і буде в основному використовуватися в цій роботі.

Спільнота – це «локальна самокерована соціальна підструктура, об'єднана спільною діяльністю її членів»¹. Спільнота походить від слова «спільний» і розуміється як «однаково відносний до всіх, до всього, або до тих людей, про яких йде мова»². Суть *грумади* полягає в понятті «спільний», тобто належний всім. *Спільнотність* же є принципом її життя і організації. Християнська спільнота (грумада) – це добровільне співтовариство людей, з близьким один до одного світоглядом, інтересами і цінностями, об'єднаних спільною вірою в Ісуса Христа, спільними ідеалами, цілями і частково навіть майном, які збираються регулярно для спільного поклоніння Богу і служіння один одному. Християнська спільнота відрізняється від інших спільнот жертвовною любов'ю *agape*. У цьому сенсі вона не організація, а живий організм, чий глава – Ісус Христос, що об'єднує своїх учнів в 'одне тіло'.

1. СПІЛЬНОТНІСТЬ – ІДЕАЛ ХРИСТІЯНСЬКОЇ ГРОМАДИ

Стрижнем істинної християнської громади є фундаментальний принцип спільності, що походить від поняття «спільний» (*койнос*), перекладеного в Новому Завіті як «спільним» (Дії 2:44; 4:32), наприклад: «спільна віра» (Тит. 1:4) і «спільне спасіння» (Юда. 1:3) у християн. Найкращий опис спільності в першій екклезії ми знаходимо в Писанні: «А люди, що ввірували, мали серце одне й одну душу, і жаден із них не вважав що з маєтку свого за своє, але в них усе спільним було» (Дії 4:32). У короткому викладі: у безлічі людей – єдиний дух і все спільне. Давайте разом подивимося на опис християнської громади в Святому Писанні.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПЕРШОЇ ГРОМАДИ

Перша християнська громада була товариством добровольців, які «охоче прийняли слово... і охрестилися» (Дії 2:41). Це були люди, які

¹ В. И. Керимов, 'Община', *Философский словарь*, ред. И.Т. Фролов. М: Республіка, 2001, 391.

² В. Даль, *Толковый словарь*, М: Издание М.О. Вольфа, 1881, Т. 2, 634.

всім серцем увірували в Господа Ісуса, почули Божий заклик через проповідь апостола Петра і прослїдували його закликую покаятися і хреститися в ім'я Ісуса Христа (Дії 2:38). Там не було ніякого примусу, маніпуляції або емоційного тиску, а тільки переконливе свідчення про Христа і заклик «Рятуйтеся від цього лукавого роду!» (Дії 2:40).

Перша спільнота була братством відроджених людей, спраглих спілкування з Христом. Це видно з того, що «І вони перебували в науці апостольській, та в спільноті братерській, і в ламанні хліба, та в молитвах» (Дії 2:42). «Перебувати» – це не означає, що вони тільки вчилися доброму в малих групах, але – що їхнім способом життя стало втілення і практика апостольського вчення, що включало в себе спільне повсякденне і духовно-молитовне життя. Вражені дивом «саморозкриття Бога» (Богоявлення) в Ісусі Христі, вони ставали співчутливими і відкритими для потреб ближнього. Наслідуючи приклад Небесного Отця, саморозкриття кожної людини стало серцем спілкування в ранніх християнських спільнотах.

Перша спільнота була своєрідною *комуною*, де «А всі віруючі були вкупі, і мали все спільним. І вони продавали маєтки та добра, і всім їх ділили, як кому чого треба було» (Дії 2:44-45). Тому «Бо жаден із них не терпів недостачі: бо, хто мав поле чи дім, продавали, і заплату за продаж приносили, та й клали в ногах у апостолів, і роздавалося кожному, хто потребу в чім мав» (Дії. 4:34-35). У чому ж секрет цього єдиного вдалого на землі «комунізму», де кожному давалося за його потребами? Справа в тому, що перша християнська спільнота відрізнялася духовною єдністю. Слово Боже говорить, що «А люди, що ввірували, мали серце одне й одну душу, і жаден із них не вважав що з маєтку свого за своє, але в них усе спільним було» (Дії 4:32). Глибоке усвідомлення того, що всі матеріальні блага походять від Бога і належать Йому, придушувало будь-які претензії на приватну власність. Дивлячись на великі Божі діла і в якійсь мірі беручи в них участь, вони зосереджувалися на благовісті і спасінні оточуючих. Навіть перед обличчям гонінь учні Христа дбали тільки про одне, що видно з їх молитви, в якій вони просили не про позбавлення від страждань, припинення переслідувань або про помсту гнобителям, але волали з вірою: «І тепер споглянь, Господи, на їхні погрози, і дай Своїм рабам із повною сміливістю слово Твоє повідати» (Дії 4:29).

Ті, хто молиться так, не дбають про власність або суспільне становище... І, звичайно, в дні духовного пробудження, коли був «страх на кожній душі», всі думки тих, хто бачив надприродні Божі діяння, були спрямовані тільки на Христа і на виконання Його святої волі (Дії 2:43).

Перша християнська спільнота незмінно дивилася на Господа Ісуса Христа. Спочатку апостоли, а за ними і їхні учні свідчили про Христа, згадували Його слова і вчення, ілюстровані притчами і втілені в реальному житті. Турбота про загиблих співвітчизників та інших людей виявлялася в прагненні привести їх до Христа і познайомити з Ним. Тим, хто знав єврейські Писання, необхідно було показати, що ці тексти свідчать про Нього. Смерть і воскресіння Христа для спасіння від вічної загибелі були в центрі їх проповіді і свідчення. Ми читаємо, що «І апостоли з великою силою свідчили про воскресення Ісуса Господа, і благодать велика на всіх них була!» (Дії 4:33). Богослов Г. Шилле зазначає, що «внутрішньому ідеальному стану супроводжує сила свідчення для оточуючих»³. Вирази «велика сила» і «велика благодать» підкреслюють дієвість свідчення учнів Христа. Це видно і в наведених Лукою цифрових даних.

У День П'ятидесятниці після проповіді і заклику апостола Петра «приєдналося в той день близько трьох тисяч душ» (Дії 2:41), а після його другої проповіді написано: «І багато-хто з тих, хто слухав слово, увірували; число ж мужів таких було тисяч із п'ять» (Дії 4:4). Твердження про спасіння виключно у Христі було наріжним комнем надії і свідчення перших християн, а згодом – і причиною їх страти. Вони безстрашно і урочисто заявляли, що «І нема ні в кім іншим спасіння. Бо під небом нема іншого Ймення, даного людям, що ним би спастися ми мали» (Дії 4:12). Це сповідання і сьогодні різюче відрізняє віруючих в Ісуса Христа – як єдиного Спасителя – від багатьох і багатьох інших людей.

Збори першої громади були зустрічами учнів зі своїм Учителем Ісусом Христом – в ім'я Його. Апостоли пам'ятали слова Ісуса: «Бо де двоє чи троє в Ім'я Моє зібрані, там Я серед них» (Мф. 18:20). Це було сказано віруючим усіх часів і народів. І обіцянка нашого Господа завжди незмінна. Те, що Він сказав у далекому минулому, сьогодні звучить і до нас: «Я перебуватиму з вами повсякденно аж до кінця віку!» (Мф. 28:20).

Всі найважливіші слова і дії віруючих завжди так чи інакше були зосереджені на Христі, і Він незмінно був у центрі їхнього життя. Їхня постійність у навчанні апостолів, спілкуванні, ламанні хліба і молитвах по домівках, а також спільні трапези з радістю і щирістю серця, як і прославлення Бога (Діян. 2:42, 46) – все це відбувалося в ім'я Христа і під керівництвом Святого Духа.

³ Gottfried Schille, *Die Apostelgeschichte des Lukas*, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1989, 145.

Зі слів про те, що учні «кожного дня перебували вони однодушно у храмі» (Діян. 2:46), «у притворі Соломоновому» (Діян. 5:12), можна зробити висновок, що зібрання християнської громади в Єрусалимі якийсь час проходили на території храму. Ми читаємо, що «Петро та Іван на дев'яту годину молитви йшли разом у храм» (Дії 3:1), тобто на молитовне зібрання, як ми б сказали сьогодні. Це місце поклоніння ізраїльського народу, їх релігійний центр, стало також місцем богослужінь християнської громади, де проголошувалася звістка про Господа Ісуса.

Відкриті для всіх збори християн надавали прекрасну можливість для проповіді Євангелія. Блага Звістка супроводжувалася знаменнями, чудесами і зціленнями (Дії 2:43; 3:3-7; 5:12), що відбувалися через апостолів в Єрусалимі, «бо юдеї вимагають чудес» (1 Кор. 1:22). Всі збори і зустрічі учнів мали певну мету: «І щоденно у храмі й домах безупинно навчали, і звіщали Євангелію Ісуса Христа» (Дії 5:42).

Збори ранньої християнської спільноти керувалися Святим Духом. Книга Діян згадує деякі складові частини перших богослужінь (проповідь у храмі, настанови, спільні трапези тощо), але не показує, як саме ці збори проходили. Можна припустити, що пізніше, коли вже засновувалися спільноти апостолом Павлом та іншими мужами віри, їхні зібрання багато в чому були схожі на те, що відбувалося в Єрусалимській громаді. Згідно з описом апостола Павла (1 Кор. 14), в таких зібраннях брали участь усі віруючі. Ми читаємо: «Коли сходитесь ви, то кожен із вас псалом має, має науку, має мову, об'явлення має, має вияснення, нехай буде все це на збудування» (1 Кор. 14:26). Святий Дух надихав кожного щодо того, який внесок він повинен зробити для загального повчання.

Очевидно, віруючі в Коринфі стикалися з певними проблемами, такими як одночасні промови декількох віруючих, особливо говоріння незнайомими мовами без тлумачення. Тому апостол наставляє їх, яким чином має бути впорядкована участь кожного, щоб всі могли повчатися. Все повинно відбуватися благопристойно і зрозуміло для всіх. Наприклад, «Як говорить хто чужою мовою, говоріть по двох, чи найбільше по трьох, і то за чергою, а один нехай перекладає!» (Дії 14:27), тобто перекладай, «а якщо не буде тлумача, то мовчи в церкві» (ст. 28). Що стосується пророків, то «А пророки нехай промовляють по двох чи по трьох, а інші нехай розпізнають. Коли ж відкриття буде іншому з тих, хто сидить, нехай перший замовкне! Бо можете пророкувати ви всі по одному, щоб училися всі й усі тішилися!» (1 Кор. 14:29-31). Виходячи з цих даних, можна зробити висновок, що в зібраннях Ранньої

церкви брали участь всі її члени і кожен вносив свій вклад у прославлення Господа для повчання всіх віруючих.

ДУХОВНА СУТЬ СПІЛЬНОТИ

Дітріх Бонхеффер⁴ говорить про спільноту як християнське співтовариство, що має на увазі «єдність через Ісуса Христа і в Ісусі Христі» (17). Тому ми, християни, «належимо один одному виключно через Ісуса Христа і в Ісусі Христі» (17). Згідно з Бонхеффером, це означає, що: 1) один християнин потребує іншого внаслідок їхньої спільної віри в Христа; 2) один християнин приходить до іншого тільки через Христа; 3) ми обрані Ісусом Христом від вічності, прийняті в часі і об'єднані для вічності (17). Христос визначає все життя християнина: Він – центр його існування. Християнин живе виключно істиною, відкритою в Слові Божому через Ісуса. Він потребує брата не заради особистої вигоди, але тільки заради Христа. Наш Спаситель відкрив доступ до Бога і до ближнього. Завдяки цьому християни отримали можливість жити в мирі, виявляти любов, служити один одному і досягати єдності тільки в Ньому. Християнське братерство засноване на єдності у Христі і з Ним. Цей фундамент лежить в основі всіх настанов і заповідей, що стосуються спільного життя віруючих.

Бог подає приклад того, як ми повинні ставитися один до одного, – так само, як Він Сам ставиться до нас у Христі. «Приймайте тому один одного, як і Христос прийняв нас до Божої слави» (Рим. 15:7). Ми стаємо братами завдяки тому, що Ісус Христос зробив у моєму житті і в мені; інша людина стає моїм братом з тієї ж причини – через те, що Христос зробив у її житті і в ній. Моя єдність з іншим християнином можлива тільки в Ісусі Христі.

Наступне твердження є дуже актуальним для наших громад сьогодні: «По-перше, християнське братерство – не ідеал, воно є божественною реальністю; і, по-друге, християнське братерство є духовною, а не фізичною реальністю» (21). І далі, ще більш оптимістично: «Там, де розсіюється ранковий туман, породжений порожніми мріями, настає світлий день християнської єдності» (23).

Для християнського спілкування характерна вдячність – як у відносинах, так і в християнському житті в цілому. Той, хто вдячний і дякує за мале, отримує і велике. Бо як може Бог довірити велике тому, хто невдячний за мале? Бонхеффер вважає, що християнське братство

⁴ Дітріх Бонхёффер. *Жить вместе*. М.: Христианское издательство «Триада», 2000. (Сторінки вказані в дужках).

створено Самим Богом в Ісусі Христі, і нам дано привілей брати в ньому участь. Християнська спільнота ґрунтується виключно на Ісусі Христі, тому вона є реальністю «духовною», а не «душевною». І саме цим вона відрізняється від усіх інших людських спільнот.

Ключова відмінність між цими двома реальностями полягає в тому, що духовна спільнота складається з віруючих людей, покликаних Христом, тоді як душевна — з релігійних осіб. Духовну громаду відрізняє чиста любов-агапе, виражена в служінні та взаємній повазі. На відміну від неї, в душевній громаді тліє темна любов-ерос — потяг, одночасно добрий і злий, жага насолоди і підпорядкування інших своїм бажанням. У духовній громаді панує Боже Слово, тоді як в душевній — Слово ділить владу з людським впливом. У першій — сила, честь і влада належать Святому Духу, а в другій — люди шукають влади і ділять сфери впливу. Там править Дух, тут панують психологічні методики; там — проста любов, що допомагає ближньому, а тут — психоаналіз і якесь моделювання (26).

Спільнота завжди передбачає свободу ближнього, його приналежність до Христа і залежність від Нього. І це означає, що я повинен надати своєму братові свободу приймати рішення, любити і приймати його таким, яким він є у Христі (29-30). Духовна любов сприяє повноцінному спілкуванню людей у Христі, пов'язуючи і з'єднуючи їх. Вона розквітає в служінні, визначеному істиною, і дарує свободу під впливом Слова, приносячи добрий плід, що виростає під відкритим небом Божим, живлячись дощем і сонячним теплом, за Його благоволінням (30-31).

ВЗАЄМНЕ САМОРОЗКРИТТЯ І СПІЛЬНОТА

Християнська спільнота також передбачає відкритість між віруючими. Ті, хто належать один одному у Христі і з'єднані з Ним, природним чином діляться між собою радощами і переживаннями. Апостол Яків і спонукає віруючих: «Отже, признавайтесь один перед одним у своїх прогіхах, і моліться один за одного, щоб вам уздоровитись. Бо дуже могутня ревна молитва праведного!» (Як. 5:16). Тут ми бачимо взаємодію відкритості і саморозкриття, навіть якщо людина при цьому стає вразливою. І це взаємне саморозкриття (або самоодкровення⁵) можливе тільки під час зустрічі, при духовному зіткненні один з одним. Подумайте про нашого Бога. Він перший відкрив Себе нам у зустрічі через Ісуса Христа. Переживши особисту зустріч з Господом,

⁵ Головні ідеї цієї частини взяті з моєї статті: Віктор Цандер, Самовідкриття — шлях до серця «Іншого» // *Богомисліє*. 34:3/2024, 52-73.

ми розмовляємо з Ним, отримуємо від Нього зцілення від недуг і духовну підтримку. Тому, за прикладом Господа, доброму християнину потрібно проявляти ініціативу, щоб мати зустріч з ближнім, прагнути до цього всією душею. При цьому слід, наскільки це можливо, відкриватися і віруючим людям з далекого кола спілкування, щоб мати можливість поділитися з ними власним духовним досвідом, особистими переживаннями і, таким чином, встановити з ними діалог. У моменти саморозкриття у християн є привілей ділитися своїми бідами і гріхами з іншим віруючим, знаючи, що їх зрозуміють, а не засудять, і підтримають у духовній боротьбі. Але це ще не все. Взаємне саморозкриття також вимагає терпляче вислухати ближнього, щоб зрозуміти його і ту життєву ситуацію, в якій він знаходиться.

Але перш за все, для успішного взаємного саморозкриття кожній душі потрібно шукати зустрічі з Богом, Який наповнює благодаттю і любов'ю тих, хто приходить для спілкування і вступає в «Я – Ти» діалог з Ним. Завдяки зустрічі з найкращим Іншим, Ісусом Христом, в якому ми єдині, примножується і наша духовна щедрість по відношенню до інших людей. З'являється готовність до самопожертви, сила потіснити власне «я», щоб дати місце ближньому⁶. При зустрічі з Богом благодать, що виливається Святим Духом, створює благодатний простір, куди вміщається і малознайомий нам ближній – «інший». Дух Святий відчиняє двері серця, кажучи: «Ти – це не тільки ти; в тобі є місце і іншим»⁷.

Під час саморозкриття всередині громади, і це право дітей Божих, християни разом звертаються до Небесного Отця і приносять Йому в молитві все, що викликає у них радість, занепокоєння або біль. Ця спільна зустріч двох християн з їхнім спільним Отцем і Господом здатна зруйнувати всі бар'єри, що розділяють людей, і перетворити їх на найближчі душі – «близьких інших». Одкровення і саморозкриття, як на вертикальному (з Богом), так і на горизонтальному (з ближнім) рівнях, можливе тільки в особистій довірчій «Я – Ти» зустрічі, яка є шляхом до людського серця. Це можна назвати і засобом придбання ближнього. Ця зустріч усуває уявні непереборні перешкоди і звільняє від упереджень, психологічних бар'єрів і байдужості. Під час зустрічі з Богом виливається благодатна любов – християнський засіб перетворення чужих людей на друзів і братів. Це можливо тільки в єднанні з Ісусом Христом, від повноти Якого «всі ми прийняли і благодать на благодать» (Ін. 1:16). Взаємне саморозкриття – запорука успішної спільності та єдності в Ісусі Христі.

⁶ Мирослав Вольф, *Презренье и принятие*, Черкаскы: Коллоквиум, 2014, 22.

⁷ Там само, 48.

2. СПІЛЬНОТНІСТЬ І МОЖЛИВІСТЬ ЇЇ РЕФОРМАЦІЇ

Уважний спостерігач, який стежить за друкованими виданнями і потоком інформації в християнських чатах, неминуче приходить до висновку, що принцип громадськості в Церкві перебуває в кризі і відчуває потребу в духовній реформації. В першу чергу, мова йде про повернення християнської Церкви до первинних ідеалів еклесії, закладених у вченні Ісуса Христа і Його апостолів. Необхідно подбати про відновлення духовно-морального фундаменту — як на особистому, так і на колективному рівні, усуваючи духовну корупцію або псування: надмірно прагматичне ставлення до істини, духовну гординю, невірність Богу, виражену в ігноруванні Його волі, християнської моралі та духовних цінностей. Духовне псування тягне за собою практичну корупцію: плотські гріхи, невірність і маніпуляції у відносинах з людьми, обман і нечесність у роботі та бізнесі, досягнення низьких цілей через зраду і підкуп. Це обширна тема, але в рамках даної статті я пропоную зосередитися на наступних біблійних принципах: правила впливу і влади в громаді; якісна рівність членів громади; загальне священство віруючих. Але спочатку давайте подивимося на те становище, в якому опинилася Церква сьогодні.

СПІЛЬНОТНІСТЬ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ

Головним конкурентом християнської спільнотності є її інституціоналізація та адміністрування. Громади з палким духовним життям, як правило, характерні для початкових етапів євангельського руху. Це прості та щирі зібрання людей, рухомих любов'ю до Христа і до світу, що гине в гріхах. Такі духовні зустрічі відрізняються емоційним піднесенням, коли люди об'єднуються навколо Ісуса Христа, щоб прославляти Його і спілкуватися з Ним. Святий Дух проявляє Свої дари на користь всіх віруючих. В такій спільноті панує взаємна любов і все фокусується на головному – особистості Христа і прославлянні Його імені.

Гострі питання або розбіжності починаються тоді, коли віруючі починають сперечатися про те, «як все робити правильно». Занепокоєним людям починає здаватися, що вони знають краще за Святого Духа, як керувати зборами громади і ходом богослужіння. В результаті вводяться людські правила і обмеження, які роз'єднують людей. Щоб запобігти розділенням, апостол Павло присвятив три розділи свого Першого послання до коринтян вирішенню проблем, що виникли в цій церкві. У 12-му розділі, використовуючи метафору громади як тіла, Павло пояснює призначення духовних дарів всередині християнського

організму. У наступному розділі він показує, що користь від духовних дарів існує тільки якщо вони йдуть рука об руку з любов'ю. Там же він говорить про марність дарів без любові: «І коли маю дара пророкувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любови не маю, то я ніщо!» (1 Кор. 13:2). Основна істина: без любові будь-який дар або здібності – це ніщо! У 14-му розділі апостол Павло пояснює, що сенс духовних дарів – у повчанні віруючих і благовісті невірющим. Звертаючись до потреб коринфської громади, він особливо виділяє говоріння іншими мовами і вказує на правильне призначення цього дару – повчати тих, хто зібрався в ім'я Господнє (1 Кор. 14:4-5, 12).

Як ми вже бачили вище, з інституціоналізацією еклесії тісно пов'язаний людський елемент і невисловлене вголос питання учнів: «Хто більший?» Основна проблема, мабуть, полягає в тому, що на певному етапі людина, яка має духовний дар, поступово перетворюється на того, хто спочатку отримує звання, а потім і посаду. Іншими словами, духовна обдарованість приводить до влади. Начебто всі рівні, але деякі стають «рівнішими». Спостерігається такий логічний зв'язок: духовний дар → звання → посада → влада → інституціоналізація. Візьмемо, наприклад, «найвищий» дар пророцтва (1 Кор. 14:5). Апостол Павло не каже: «Станьте пророками», – але: «Ревнуйте ... про те, щоб пророкувати» (1 Кор. 14:1). Тобто виконуйте служіння. За людським розумінням, дуже можливо, що той, хто пророкує, незабаром буде названий пророком, що, в свою чергу, з часом забезпечить йому посаду пророка. Рано чи пізно ця посада стане владною – спочатку духовною, а потім і адміністративною. Адже цілком логічно, що коли постане питання про те, хто очолить рух, то оберуть пророка – як того, хто отримує одкровення від Бога і найближчий до Нього.

Наступний крок – це представницька влада Христа на землі, з якою вступає в суперництво консолідація земної влади і особистої значущості керівника або пресвітера. Перший варіант відображає ідеал новозавітної апостольської моделі – колективне управління пресвітерів (саме множина) із залученням всіх членів громади. Завдання пресвітерів – розкрити духовні дари кожного віруючого і допомогти йому застосовувати їх для повчання і користі всієї громади. Другий варіант – закріплення особистої влади, що спотворює цей ідеал і призводить до духовного дитинства більшості членів громади. Зазвичай виходить, що тільки керівник і його наближені мають «всі дари» і тому претендують на всі права в громаді. Звичайні віруючі, наприклад, християни-баптисти, навіть не знають свого особистого духовного дару,

а рядові п'ятидесятники, як правило, мають лише один – дар мов, який не становить загрози для можновладців.

У тій моделі, коли «всіма дарами» володіє тільки пастор, він, як правило, одноосібно і керує всіма богослужіннями, веде сам всі малі групи і молитовні збори, сам завідує церковним сайтом і всім іншим. Звичайно, для видимості у таких лідерів є своя так звана «команда», що складається виключно з тих, хто говорить «так» і «амінь» на будь-яку ідею свого керівника. Коли такому пастору вказують на невідповідність цієї моделі новозавітному ідеалу, він зазвичай відповідає: «а у мене таке бачення». Говорячи про своє *особисте бачення*, він може сказати тому, хто прагне працювати: «У тебе дар Мойсея і Ісуса Навина, а мені потрібні Халеви». Звучить по-біблійному, проте слово «мені» видає, кому пропонується служити. Формально, для видимості демократії, проводиться і голосування про продовження договору громади з пастором. Зазвичай це відкрите голосування з підняттям рук, як на загальних зборах колгоспу в радянські часи. Сам пастор у цей час може стояти попереду і для більшої «об'єктивності» результатів дивитися, хто як голосує, що насправді є маніпуляцією і спотворенням реальної картини.

Бонхеффер говорить про тих, хто шукає свого, що той, хто любить свою мрію або своє *бачення* більше, ніж саму духовну єдність, стане руйнівником будь-якої християнської спільноти, навіть якщо він особисто буде ставитися до справи чесно, серйозно і з повною віддачею. Бог ненавидить порожні мрії, бо вони роблять людину гордою. Якщо людина слідує своїм власним уявленням про громаду, вона починає вимагати від Бога, від інших людей і від себе самого виконання цієї мрії. Усередині християнської спільноти вона нав'язує свій власний закон і на його основі судить своїх братів і навіть самого Бога. Вона стає жорстокою і вважає, що має право засуджувати інших. Він поводить так, ніби тільки він може створити християнську громаду, ніби його завдання — об'єднувати людей. Все, що не відповідає його волі, він називає помилкою; там, де його *бачення* руйнується, він бачить крах самої громади. Таким чином, він стає обвинувачем своїх братів, потім обвинувачем Бога і, нарешті, зневіреним обвинувачем самого себе⁸.

З історії нам відомо, що Церква починалася з безумовного імперативу загального священства, на що явно вказує Писання. Однак народ Божий не зміг довго зберігати такий стан. «Подальша неминуча інсти-

⁸ Дитрих Бонхёффер. *Життя вместе*. М.: Христианское издательство «Триада», 2000, 22-23.

туціоналізація імперативів Одкровення привела... до появи спочатку ідеї, а потім і класу суто священства»⁹.

Інституціоналізації християнської Церкви сприяли й багато інших чинників. Наприклад, прагнення до спілкування з братами і сестрами, одновірцями, поступово призвело до створення формальних місцевих організацій, закріплених юридичним статусом. Це допомагало християнським спільнотам придбати приміщення для богослужінь, запрошувати на пасторське служіння богословів, а також брати участь у суспільному житті там, де вони перебували. Завдяки об'єднанню християн виникли навчальні заклади, лікарні, благодійні організації та місіонерські товариства. Інституціоналізація християнської церкви тісно пов'язана з християнською культурою, в якій ми живемо; вона внесла багато позитивного в життя кожного народу і світу в цілому. У той же час, на жаль, будучи нездатною протистояти процесам секуляризації, вона привела до втрати духовної сили і християнської єдності з Христом, а також до надмірної бюрократії всередині християнських церков і організацій. Церковна статистика стала визначати успіх. Ті, хто пробивається вперед, розштовхуючи інших, самодержці церков і союзів вважаються великими в християнстві, а також і в царствах світу цього. Це наша сьогоднішня дійсність, у формуванні якої кожен з нас так чи інакше (можливо, несвідомо) взяв участь. Щоб повернутися до первісного духу спільності, нам не потрібно закривати церковні будівлі або відмовлятися від усіх її лідерів. Ми повинні відродити наші громади через Духовну Реформацію — повернення до досвіду ранньої Церкви, до тих цінностей і принципів, які дав нам Ісус Христос.

ПРИНЦИПИ ВПЛИВУ І ВЛАДИ В ГРОМАДІ

Принцип спільності не виключає різних ролей і служіння, які відповідають духовним дарам християн, що складають громаду. Такі дари, як апостольство, пастирство і вчительство (Еф. 4:11) наділяють їх носіїв духовною владою для певної мети – «щоб приготувати святих на діло служби для збудування тіла Христового» (Еф. 4:12). І ні до чого іншого!

Новозавітне розуміння впливу і влади ми знаходимо в навчанні і практиці Ісуса Христа. Він впливав на людей любов'ю на відміну від методів диявола – примусу, контролю, залякування, маніпуляції,

⁹ Сергей Градировский. Живые камни всеобщего священства. – *Философско-религиозные тетради. Тетрадь № 007. Результаты богословского осмысления темы всеобщего священства*. М.: Местная религиозная организация евангельских христиан-баптистов «На Руси», 2013, 80.

брехні, клепаю і жорстокості. Ці методи знайомі нам як природні схильності плотської людини. Примус ігнорує людську гідність. Контроль – це інструмент невпевнених у собі людей, прояв недовіри до інших. Залякування досягає результатів через страх. Маніпуляція – це нечесно, приховано спотворювати слова і ситуації, щоб домогтися свого. Брехня і клепаю служать для знищення доброго імені і репутації. Жорстокість – це прояв моральної безсилості. На жаль, іноді і християни вдаються до диявольських методів, щоб нав'язати свою волю і правила, домогтися свого у всьому. Вимушена слухняність і покірність породжують лицемірів. Вірність же Богу прищеплюється не жорстокістю і примусом, а любов'ю і благодаттю.

Способи впливу Ісуса радикально відрізняються від методів диявола, оскільки Божі шляхи завжди передбачають свободу і добровільність. Ісус не примушує, а запрошує. Він каже: «Прийдіть до Мене, усі стружені та обтяжені, і Я вас заспокою!» (Мф. 11:28). «Ось Я стою під дверима та стукаю: коли хто почує Мій голос і двері відчинить, Я до нього ввійду, і буду вечеряти з ним, а він зо Мною» (Отк. 3:20). Він любить, тому запрошує і кличе до Себе кожного народженого в цей світ (1 Ін. 1:9).

Запрошення Ісуса знаходиться в душі свободи, тому що «де Дух Господній, там свобода» (2 Кор. 3:18). Він не примушує, але м'яко пропонує благословення благодаті і вічного життя: «Коли прагне хто з вас нехай прийде до Мене та й п'є!» (Ін. 7:37). Навіть у, здавалося б, крайній ситуації Ісус поважає вибір людини: «Із того часу відпали багато-хто з учнів Його, і не ходили вже з Ним. І сказав Ісус Дванадцятьом: Чи не хочете й ви відійти?» (Ін. 6:66-67). Ісус поважає рішення і вибір кожної людини, навіть тих, хто пішов у протилежному напрямку.

Добровільність і свободу вибору ми бачимо і в постійній присутності альтернативи в навчанні Христа. Це, наприклад, служіння двом панам – Богу і мамоні (Мф. 6:24); широкі і вузькі ворота, широкий і вузький шляхи (Мф. 7:13-14). Інший метод впливу Ісуса – це попередження: «Якщо не покаєтесь, всі так само загинете» (Лк. 13:3, 5). Рушійною силою добровільності та особистої свободи є істина. Ісус сказав про Себе: «Я дорога, і правда, і життя» (Ін. 14:6). Тому пізнання Христа – це найважливіший досвід людини: «і пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!» (Ін. 8:32).

Сам Ісус – втілення принципу християнської свободи і добровільності. Він добровільно прийшов на цю землю, де взяв на Себе гріхи світу (Ін. 1:29). Він добровільно пішов на хрест і помер за грішне людство. Ісус каже: «Ніхто в Мене його не бере, але Я Сам від Себе кладу

його. Маю владу віддати його, і маю владу прийняти його знову, Я цю заповідь взяв від Свого Отця» (Ін. 10:18). Духу Христову чуже будь-яке примушення! Відповідь на Божий заклик прийти до Ісуса і спастися — добровільна. Вибір як спасіння, так і загибелі — вибір кожного. Учнівство Христа можливе тільки у свободі. Очевидно, що і любов до ближнього, і повага до його гідності — добровільний вибір людини.

Господь звертає нашу увагу і на розуміння величі в Його царстві. Ми читаємо в Євангелії: «А Ісус їх покликав, і промовив до них: Ви знаєте, що ті, що вважають себе за князів у народів, панують над ними, а їхні вельможі їх тиснуть. Не так буде між вами, але хто з вас великим бути хоче, нехай буде він вам за слугу. А хто з вас бути першим бажає, нехай буде всім за раба» (Мк. 10:42-44). Тут ясно видно різкий контраст між владою двох світів. Сила темряви характеризується пануванням і владністю — князі панують, вельможі владують. У практичному житті — це суворість і владний голос, вміння домагатися свого за будь-яку ціну. Панування і «авторитет» зазвичай досягаються за рахунок приниження і поневолення — фізичного або психологічного — інших людей.

Сила світла ж повністю протилежна. Для неї характерний дух лагідності: більший за всіх слуга, перший за всіх раб. Тому плотський розум і ненароджена душа вважають це слабкістю, а лагідних людей, подібних до князя Мишкіна у Достоєвського¹⁰, дурнями. Вже сам прихід у цей світ Вседержителя всесвіту є втіленням великої лагідності і смирення. Апостол Павло сказав про це: «Він ... упокорив Себе, будучи слухняним навіть до ... смерті хресної» (Фил. 2: 6-8). Який контраст справам диявола, де кожен, хто має владу, прагне принизити і підкорити своїй волі ближнього. Те, що Ісус прийняв образ раба — не порожні слова! Він умив ноги своїм учням (Ін. 13). І помер Ісус смертю раба, зазнавши мученицької смерті на хресті. Яка велич! Ніяких привілеїв — ні в житті, ні в смерті.

Природне плотське прагнення людини — домагатися влади над іншою людиною. Це гріховне бажання з'явилося як наслідок гріхопадіння. І Бог каже Єві, що її чоловік буде панувати над нею (Бут. 3:16), на відміну від початкового Божого задуму про взаємне доповнення чоловіка і жінки (Бут. 2:24). Апостол Павло, враховуючи цю невідповідність між ідеалом і реальністю, вчить віруючих християнському принципу влади: «Будьте покірні один одному в страху Божому» (Еф.5:21). Тут не сказано: «підкоряйте інших собі», але — будьте покірні один одному! Іншими словами: любіть, поступайтеся, служите один одному.

¹⁰ Роман Ф. М. Достоевского *Идиот*.

І для цього людям необхідна смиренність. Апостол Павло наставляє філіппійців, а разом з ними і нас: «Не робіть нічого підступом або з чванливости, але в покорі майте один одного за більшого від себе» (Фил. 2:3). Як цього можна досягти на практиці? Поважаючи образ Божий в інших! Пам'ятайте, що він або вона – теж син або дочка Господа, що носять Його подобу, а не тільки ви!

Принцип смирення в людських відносинах заснований на жертівній любові і благоговінні перед образом Божим в ближньому, в кожній людині. Щоб допомогти нам у цьому світі, Ісус залишив моральне правило, яке можна застосувати до всіх життєвих ситуацій: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки» (Мф. 7:12).

Цікаво відзначити, що велику заповідь про любов до Бога, виражену через любов до ближнього, на якій «твердиться весь закон і пророки» (Мф. 22:40), Ісус прирівнює до Свого морального правила, підкреслюючи: «бо в цьому Закон і Пророки». Очевидно, що це правило Ісуса і є відповіддю на питання: як ми можемо виконати Велику Заповідь?

Як любити і поважати гідність кожної людини в світлі правила Ісуса? Знання про те, як інші повинні поводитися з нами, дано нам Творцем і засноване на любові до самого себе. Це знання є досконалим і дієвим за будь-яких обставин. Тому розуміння того, як з нами повинні поводитися інші, – не дорадче (хочу роблю – хочу ні), а юридично зобов'язуюче! На жаль, часто між нашим знанням і вчинками лежить величезна прірва. Ми хочемо, щоб з нами поводитися справедливо, а самі нечесні. Хочемо довіри, а самі не довіряємо. Хочемо близькості, а самі тримаємо дистанцію. Бажаємо собі добра, але робимо зло іншим. Цей розрив між знанням і вчинками – гріх перед Богом, тому що «Отож, хто знає, як чинити добро, та не чинить, той має гріх!» (Як. 4:17), – і він тягне за собою покарання.

Ми повинні пам'ятати: знання про те, як інші повинні ставитися до нас, зобов'язує нас ставитися до них так само.

ЗАГАЛЬНА РІВНІСТЬ У ГРОМАДІ

Спільнотність характеризується якісною рівністю всіх, хто належить до християнського зібрання. Апостол Павло пише, що «Бо ви всі сини Божі через віру в Христа Ісуса! Бо ви всі, що в Христа охристілися, у Христа зодягнулися! Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, бо всі ви один у Христі Ісусі!»

(Гал. 3:26-28). Кожен член громади рівний у гідності, тому що кожен створений за образом і подобою Божою (Бут. 1:27) і належить Христу. Віра в Нього зробила кожного християнина чадом Божим (Ін. 1:12) і, за обітницею, спадкоємцем (Гал. 3:29). У Христі немає різниці за етнічною, соціальною чи гендерною ознакою, тому що всі єдині і рівні в Ісусі Христі. Це поняття також виключає поділ віруючих на мирян і клір (або стан рукопокладених).

Мабуть, саме на підставі цієї істини проходили вибори в першій християнській громаді. Ми читаємо в книзі Діянь Апостолів, що за вказівкою «достоїнство його нехай прийме інший» (1:20) потрібно було обрати заміну Юді за певними критеріями: «Отже треба, щоб один із тих мужів, що сходились з нами повсякчас, як Господь Ісус входив і виходив між нами, зачавши від хрищення Іванового аж до дня, коли Він вознісся від нас, щоб той разом із нами був свідком Його воскресення» (Дії 1:21-22). виявилось, що таких було двоє – Йосип і Маттій. Спосіб вибору між ними – жереб після молитви: «А молившись, казали: Ти, Господи, знавче всіх сердець, покажи з двох одного, котрого Ти вибрав, щоб він зайняв місце тієї служби й апостольства» (Дії 1:24). Яка довіра Богу в Його виборі і в методі його визначення! Схоже, що вони без сумніву «дали жеребки їм і впав жеребок на Маттія, і він зарахований був до одинадцятьох апостолів» (Дії 1:26). Такий вибір жеребом, мабуть, був одиночною подією, оскільки в інших місцях про це не згадується.

Що стосується організації перших громад, то апостоли на ранньому етапі існування еклесії передавали (делегували) деякі свої обов'язки іншим. Ми читаємо в Діяннях Апостолів, у 6-му розділі, що «коли розмножилися учні» (ст. 1), виникла гостра потреба в помічниках, які б дбали про столи¹¹ замість апостолів, щоб ті постійно перебували «в молитві і служінні Слова» (6:4). Відповіддю на цю потребу стало соборне обрання служителів: «Тоді ті Дванадцять покликали багатьох учнів та й сказали: Нам не личить покинути Боже Слово, і служити при столах. Отож, браття, виглядіть ізпоміж себе сімох мужів доброї слави, повних Духа Святого та мудрости, їх поставимо на службу оцю. А ми перебуватимемо завжди в молитві та в служінні слову» (6:2-4).

Метод був простий і, як ми б сьогодні сказали, цілком демократичний: апостоли скликали всіх учнів, виклали суть питання і запропонували обрати зі свого середовища сім осіб, які підходять для даного

¹¹ Греч. *трапедза* має два значення: «стіл» і «банк». Тож це служіння могло включати як роздачу їжі, так і розпорядження грошима для повсякденних потреб.

служіння. Це було до вподоби всім, бо «І всім людям сподобалося оце слово, і обрали Степана, мужа повного віри та Духа Святого, і Пилипа, і Прохора та Никанора, і Тимона та Пармена, і нововірця Миколу з Антіохії, їх поставили перед апостолів, і, помолившись, вони руки поклали на них» (6:5-6).

Ми не бачимо тут ніякого втручання з боку апостолів – вони не *призначили* або *поставили* «свою команду» (як це прийнято сьогодні), а дали *зробити вибір* загальним зборам віруючих, що і було здійснено. Спільнота ж удостоїла апостолів честі благословити обраних нею служителів. Завдяки такому розподілу обов'язків, «І росло Слово Боже, і дуже множилося число учнів у Єрусалимі, і дуже багато священиків були слухняні вірі» (6:7).

В рамках цієї статті ми не маємо можливості перерахувати всі заперечення рукопокладеного складу церков проти демократичних виборів. У цьому читачам допоможуть численні публікації на цю тему або, можливо, навіть лідери вашої місцевої церкви. Інколи християни поставлені перед фактом існування корпоративного статуту, як, наприклад, у Церкві Благодаті відомого пастора Джона Макаурта:

Розділ 1. Корпоративні члени. Корпорація не повинна складатися з рядових членів церкви. Кожна дія, яка в інших випадках вимагала б затвердження більшістю всіх членів, потребує лише схвалення Ради Старійшин (Board of Elders). Всі права, якими в інших випадках були б наділені рядові члени, належать Раді Старійшин...

Розділ 3. Привілей голосування Членство в даній церкві не надає її учасникам будь-яких майнових прав в Корпорації, а лише дає право голосу на зборах членів церкви з тих питань, які Рада Старійшин вирішить винести на затвердження церковної громади¹².

Найпоширеніше пояснення такого положення, яке пропонується народу Божому, – це мирська природа і навіть шкода демократичних виборів, а також нагадування про різний духовний рівень рядових членів церкви. Багато віруючих ще не досягли духовної зрілості, щоб брати участь у виборах і можуть голосувати «по плоті». У відповідь на це варто зауважити, що в середовищі євангельських християн-баптистів хрещення допускається тільки для народжених згори. Такі люди вже мають Духа Святого і є учнями Христа. Перед голосуванням церква зазвичай проводить час у молитві, просячи керівництва Духа Святого, щоб пізнати Божу волю і проголосувати угодню Йому.

¹² Bylaws of Grace Community Church of the Valley Adopted January 17, 1999. Last elder board revision January 18, 2024, p. 1-2.

Обидва заперечення проти голосування і обрання лідерів усіма членами громади – не що інше, як позбавлення голосу рядових членів і практично створення «церкви без голосу». У духовному ж сенсі – це недовіра до керівництва Святого Духа. Тим, хто чіпляється за владу в церкві, «ризикувати» спільнотою дуже небезпечно, адже Господь може все влаштувати за Своєю волею – навіть проти волі пастора і його «команди».

Головним духовним служінням у такого роду церквах зазвичай є збір пожертв і особливо десятини. Наступною ознакою духовності там вважається беззастережна слухняність пастору і його «команді». Великим плюсом також визнається тлумачення біблійних істин у гармонії з тим, як це робить пастор. І взагалі не вітаються власні дослідження і думки пересічних віруючих, їм належить тільки слухати сказане з кафедри. Фактично таке зібрання людей не можна назвати спільнотою, чесніше буде називати їх «членами корпорації», як у Макарура. Схоже, що чимало служителів на пострадянському просторі дотримуються певної ієрархічної структури влади, представленої одним братом у християнському чаті: «обласне об'єднання – церковна рада – церква»¹³. Дивно, але в чаті не пролунало жодного заперечення проти цієї формули управління. Мабуть, вона відображає дійсність. Один служитель пише:

Зараз дуже багато діотрефства і одноосібного, підзвітного управління церквою. І (ім'я людини) обґрунтовано вказав, що ця система небіблійна. Але справа в тому, що і біблійна система мало де працює, через її ігнорування. Її просто майже не застосовують, і в цьому проблема. А якби застосовували скрізь, то й проблем у церквах було б на порядок менше¹⁴.

На жаль, часто вибори служителів та інших лідерів супроводжуються маніпуляціями та порушенням базових прав людини. Принцип громадського управління зневажається, а рівна гідність християн ігнорується. Бонхеффер справедливо зауважив, що «на шляху... відбору духовенства завжди знову виникає душевне, що позбавляє спільноту сили її духовності та дієвості для громади, веде її в сектантство»¹⁵. А де ж Божа воля, принцип спільнотності?

З поваги до гідності і рівності всіх віруючих перед Богом, а також відповідно до принципу християнської спільнотності, всі члени помісної гро-

¹³ Форум «Международный пасторский круг», раздел «Богословие и практика», 5.05.2025.

¹⁴ Там само.

¹⁵ Бонхёффер, 31.

мади повинні брати участь у виборах своїх лідерів. Біблія дає нам найкращий приклад для наслідування. Апостоли обрали жеребком Матвія, щоб він став одним з них (Дії 1:26). Пізніше загальні збори всіх віруючих обрали «з-посеред себе сім чоловіків» (Дії 6:3), що явно підтверджує виборність лідерів всією громадою. Ті, хто *призначають* свою «команду», можуть запитати: «А як же заповідь апостола Павла Титу: «Я для того тебе полишив був у Криті, щоб ти впорядкував недокінчене та пресвітерів настановив по містах, як тобі я звелів» (Тит. 1:5). Однак далі в тому ж біблійному тексті йдуть критерії, або якості, яким повинні відповідати ці служителі (Тит. 1:6-9).

В Діяннях також розповідається, що Павло і Варнава, в Лістрі, Іконії та Антіохії утверджували душі учнів і *висвятили* їм пресвітерів у кожній церкві (Діяння 14:22-23). Однак тут можна припустити, що Павло і його співробітники слідували вже відомій нам моделі першої християнської громади, оскільки Біблія не згадує ніякої іншої. За прикладом перших християн, вони пропонували зборам кожної громади *обрати* зі свого середовища гідних чоловіків, які відповідають духовним вимогам апостолів, а потім висвячували їх.

У першому наведеному тексті використовується слово *поставив*, яке деякі трактують як особисте рішення Тита. Однак у світлі апостольської моделі логічніше розуміти наказ Павла як «проведи вибори». Навіть сьогодні, коли висвячують служителя, часто кажуть: «єпископ такий-то поставив його пресвітером». У другому ж тексті просто сказано: *посвятили їм пресвітерів* (обраних громадами), що підтверджує наведене нами тлумачення.

З викладених вище причин всі члени помісної громади мають право і привілей обирати служителів зі свого середовища. Найкраще це робити таємним голосуванням. Кожен член має один голос незалежно від тривалості християнського досвіду або положення в громаді. Доцільно також дотримуватися наступних правил. Вибори і затвердження всіх керівників церкви проводити щороку, пастора – кожні три роки, на річних звітно-виборних зборах. Процес обрання/затвердження лідерів починається за два місяці до виборів з роздачі всім членам церкви листівок із зазначенням служінь, на які кожен член громади може анонімно запропонувати будь-якого члена громади, включаючи самого себе.

Для підготовки бюлетенів формується виборча комісія з декількох членів громади, включаючи 1-2 членів церковної ради. Пастор і церковний секретар також беруть участь в роботі цієї комісії. Обговорюються запропоновані кандидатури, з ними проводяться попередні

бесіди для оцінки їх дарів, здібностей, відповідності біблійним критеріям і готовності служити. Потім комісія складає бюлетень з іменами кандидатів для таємного голосування громади. Перед голосуванням обирається лічильна комісія з декількох членів громади, які не є родичами між собою і ні з ким із зацікавлених осіб, різного віку та статі. Найкраще для цього підходять чесні люди з критичним складом розуму. Бюлетені зберігаються і, при необхідності, можуть бути перераховані в будь-який час у присутності секретаря та інших членів громади. Обрання або затвердження пастора на звітно-виборчих зборах проводить секретар за відсутності пастора та його сім'ї. Для обрання звичайних керівників потрібна проста більшість (51%), а для пастора або керівника в церкві – абсолютна більшість (67%). Проведення щорічних виборів або затвердження керівників церковних служінь забезпечує динамічність і свіжість церковної ради. Досвід показує, що сумлінно служать члени спільноти, які мають плоди Духа, вони переобираються рік за роком, іноді десятиліттями або навіть протягом усього життя.

Разом з тим, такі вибори, або затвердження, дуже важливі, оскільки служать оцінкою служіння членів церковної ради, показують їх духовний стан і допомагають при необхідності скоригувати курс. До церковної ради входять керівники всіх відділів громади і всіх служінь. Щомісячні (або навіть більш часті) засідання ради передбачають звіти про виконану роботу кожного присутнього (включаючи пастора), а також пропозиції, обговорення поточних питань і прийняття рішень. Головує на раді пастор, а в його відсутність – секретар або інший член ради.

Описаний тут підхід не є «законом мідян і персів», але є моделлю, яку завжди можна скоригувати або поліпшити рішенням більшості членів на ділових зборах. Це ефективно діючий механізм, що залучає всю громаду до обрання керівників «зі свого середовища». Це також і забезпечення підзвітності для кожного члена ради і хороший захист від «діатрефства». На відміну від системи «корпорації» – безголосної церкви – дана модель забезпечує право голосу кожному члену громади, будь то через представництво обраних керівників або безпосередньо при голосуванні.

СВЯЩЕНСТВО КОЖНОГО ВІРУЮЧОГО У ГРОМАДІ

Великий реформатор Мартін Лютер визначив загальне священство як фундаментальний християнський принцип, згідно з яким будь-який християнин може бути присутнім на богослужінні та в таїнствах,

а також може прийняти сповідь¹⁶. Мартін Лютер стверджував, що всі віруючі можуть рівноправно брати участь у житті спільноти і вважав, що поділ церкви на мирян і священство не відповідає Писанню. Більш того, він вважав, що Ісус Христос дав владу священства не одній будь-якій групі особливо обраних, так що кожен, хто хрестився, може вважати себе вже посвяченим у священники. Згідно з біблійним свідченням, священство всіх віруючих означає, що «всі вони, відповідно до свого покликання і дарами Духа, під владою Ісуса, несуть духовну відповідальність один за одного і за місію громади»¹⁷.

Історичні церкви поняття «загальне священство» трактують інакше. Для них «вся спільнота віруючих як така – священниця. Вірні здійснюють своє священство хрещених участю – кожен відповідно до свого власного покликання – в місії Христа, Священника, Пророка і Царя. Таїнствами хрещення і миропомазання вірні «посвячуються в (...) священство святе»¹⁸. Сьогодні ця тенденція спостерігається і в багатьох сучасних християнських церквах, включаючи і слов'янських баптистів, хоча і без формального прийняття вищезазначеного твердження. Офіційно вони стверджують конгрегаціоналізм і загальне священство, на ділі ж виходить тільки «священство деяких», тобто влада «команди» наближених пастора, не обраних громадою.

Біблійним підґрунтям вчення про «загальне священство» або «священство кожного віруючого» служить зразок Першоапостольської Церкви і слова апостола Петра, звернені до всіх віруючих: «ви вибраний рід, священство царське» (1 Пет. 2:9). У світлі Писання (1 Пет. 2:5, 9; Об. 1:6, 5:10, 20:6; Вих. 19:5 і далі) поняття священства означає «покликання всіх виправданих до християнського служіння... і активну участь у богослужбовому житті громади»¹⁹. Це включає обрання і затвердження своїх керівників, а також право голосу в рішеннях громади.

Християнська спільнота реалізується через загальне священство, тобто священство всіх віруючих, або священство кожного окремого віруючого. Це священство кожного християнина, який покався, був хрещений в ім'я Ісуса Христа і отримав дар Святого Духа (Дії 2:38). Це люди, чиї уми були оновлені, і які перетворилися, щоб «пізнати, що є воля Божа, добра, угодна і досконала» (Рим. 12:2), тобто відроджені

¹⁶ Мартин Лютер, *К християнському дворянству немецкой нации*, 1520.

¹⁷ Arnim Riemenschneider, *'Priestertum aller Glaebigen'*, *Evangelisches Gemeindelexikon*. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1978, 422.

¹⁸ *Катехизис Католической Церкви*, § 1546 – ARCIC, 36; BEM, 23; ARIC, 50-51.

¹⁹ Riemenschneider, 422.

християни. Здобувши духовний дар, отриманий при народженні згори, ці діти Божі представили свої тіла «в жертву живу, святу, благоугодну Богу, для розумного служіння» (Рим. 1:1). Вони стали святими, тобто відокремленими для справи Божої і Його цілей.

Одним із образів християнської громади є Тіло Христове, головою якого є сам Ісус Христос, що керує всіма рухами Свого Тіла за допомогою Святого Духа. Апостол Павло, включаючи і самого себе, говорить, що «Бо ми всі одним Духом охрищені в тіло одне, чи то юдеї, чи геллени, чи раби, чи то вільні, і всі ми напоєні Духом одним. Бо тіло не є один член, а багато» (1 Кор. 12:13-14), і «так багато нас є одне тіло в Христі, а зосібна ми один одному члени» (Рим. 12:5). Кожна частинка Тіла має своє призначення, бо «всі члени мають не однакове діяння» (ст. 4).

Церква (*екклезія*) є спільнотою, оскільки вона залежить від внеску кожного зі своїх членів у життєдіяльність єдиного організму (за допомогою їхніх духовних дарів). Всі дари нерозривно пов'язані з Богом, Який є їх джерелом, метою і здійсненням. Апостол Павло говорить: «Є різниця між дарами милости, Дух же той Самий. Є й різниця між служіннями, та Господь той же Самий. Є різниця й між діями, але Бог той же Самий, що в усіх робить усе» (1 Кор. 12:4-6). Кожен член громади важливий, тому що «кожному дається прояв Духа на користь» (1 Кор. 12:7) і для повчання всіх.

У Новому Завіті перераховуються дари благодаті: пророцтво, служіння, вчительство, повчання, керівництво, благодійність (Рим. 12:6-8). Апостол Павло згадує також такі духовні дари: слово мудрості, слово знання, віра, дари зцілення і чудотворення, пророцтво, розрізнення духів, різні мови і їх тлумачення, сили чудодійні, «дари зцілень, допомоги, управління» (1 Кор. 12:8-10, 28б). Крім того, виділяються такі служителі, покликані Богом: апостоли, пророки, вчителі (ст. 28а). Послання до Ефесян до них додає євангелістів і пастирів (4:11).

Апостол Павло говорить про універсальність і мету духовних дарів, вказуючи, що в громаді «кожному з нас дана благодать за мірою дару Христового» (Еф. 4:7) – як синонім дару Святого Духа. Господь Ісус «Він, отожд, настановив одних за апостолів, одних за пророків, а тих за благовісників, а тих за пастирів та вчителів, щоб приготувати святих на діло служби для збудування тіла Христового, аж поки ми всі не досягнемо з'єднання віри й пізнання Сина Божого, Мужа досконалого, у міру зросту Христової повноти» (Еф. 4:11-13).

Досягти повноти у Христі означає жити в любові, згідно з великою заповіддю Ісуса (Мф. 22:37-40; Ін. 13:34). Мета всіх вищезазначених

дарів – зростати в істинній любові і все більше уподібнюватися Христу, Главі (ст. 15), який є джерелом і рушійною силою творення Свого Тіла – християнської громади. Цей процес відбувається у «взаємно зміцнюючих зв'язках, при дії в свою міру кожного члена» (ст. 16), тобто в творчій єдності і гармонійному взаємодоповненні дарів кожного.

На жаль, за довгі століття церковної історії спільнота перетворилася на своєрідну організацію, а загальне священство – на священство «обраних». Як і коли це сталося? Деякі відповіді можна знайти в дослідженні англійського теолога Коліна Буллея²⁰, який вивчав тему священства в Новому Завіті та в працях отців Церкви перших трьох століть християнства. Він стверджує, що в найдавніших церковних писаннях відсутнє особливе священство церковних лідерів на противагу священству всієї християнської громади. Новий Завіт, за його словами, свідчить проти присутності в церкві священницького стану²¹. Одним з його аргументів на користь загального священства є той факт, що хрещення всіх віруючих Святим Духом було і повинно залишатися основою всього християнського служіння, оскільки перехід від харизми багатьох до харизми небагатьох загрожує небезпекою, що Дух може бути загашений, і віруючі стануть об'єктом священницьких або пасторських турбот, а не носіями і виразниками віри²².

Священство всієї церкви не часто згадується в писаннях ранніх отців церкви, але це вчення, як і в Новому Завіті, у них присутнє. У перші два століття термін «священик» в основному застосовувався до самого Христа, але також «всіх християн могли називати священиками»²³. Схоже, вони вважали загальне священство чимось само собою зрозумілим. Найчастіше зустрічаються вирази на кшталт «духовні жертви», принесені «святим священством» (1 Пет. 2:5), а також «дім духовний», «храм», в якому мешкає Бог (1 Пет. 2:5; 1 Кор. 6:19)²⁴.

Лідерів церкви тоді не називали священиками або посередниками, що відрізняло б їх від інших християн. Їх скоріше бачили як наділених відповідними дарами, проявами Духа, який розподіляє їх кожному віруючому. Тому влада, що впливає з дару, повністю походить «від благодаті і повинна здійснюватися в цьому світі... Те, що об'єднує християн, перевершує відмінності, створені серед них різними дарами.

²⁰ Bulley, Colin J. *The Priesthood of Some Believers*. Bletchley, GB: Paternoster Publishers, 2006.

²¹ Там само, 48.

²² Там само, 148.

²³ Там само, 217.

²⁴ Там само, 141.

Більше того, всі вони покликані служити дарами, даними Богом, включаючи повідомлення Божої благодаті у Христі через свідчення тим, хто поза Церквою»²⁵.

Ще Тертулліан бачив зв'язок між загальним і особливим священством. Друге він вважав «виходячим з божественно встановленого першого... Однією з причин, через яку Тертулліан часто згадував загальне священство, було посилення в його час переваги, що віддавалася рукопокладеному священству... Хоча він не виступав проти використання слова «священники» стосовно рукопокладених, він твердо наполягав, що прості віруючі теж священники, ніби ця істина тепер опинилася під загрозою і була забута деякими»²⁶.

Тертулліан підкреслював спадкоємність між священством висвячених і загальним священством, наголошуючи, що ті, хто належить до першої категорії, повинні обиратися з останньої. Також і Ориген бачив обидві групи як органічну єдність, при якій будь-хто, хто належить до другої спільноти, міг стати частиною першої.

Буллей приходять до висновку, що «введення інших священств крім Христового і всіх віруючих підриває значення і цінність, що приписуються загальному священству»²⁷. Буллей робить висновок, що в церкві «з часом влада і служіння були монополізовані висвяченими, і оскільки все це відносилось до їхнього священства, інші християни поступово позбулися і того, і іншого, а їхнє священство знецінилося»²⁸. Інститут священних облачень і клобуків, що поступово сформувався, спочатку був прив'язаний до інституту загального священства, але в підсумку підпорядкував його, а потім розчинив у собі²⁹.

Однією з можливостей повернення церкви до спільнотності і загального священства – це створення громад за зразком першої християнської громади. Френк Віола³⁰ пропонує модель живої церкви, побудованої тільки на Христі. У цій концепції, справжня Церква – це організм, наповнений життям, що впливає від Хреста Христового і збирає вірних³¹. Жива церква – це та,

²⁵ Там само, 48.

²⁶ Там само, 224.

²⁷ Там само, 226.

²⁸ Там само, 312.

²⁹ Градировский, , 71.

³⁰ Фрэнк Виола. *Как найти живую Церковь?* Ассоциация «Духовное возрождение», 2010.

³¹ O. Austin-Sparks, *Words of Wisdom and Revelation*. St. Charles, MO: Three Brothers, 1971, 61.

... яка народжується завдяки духовному життю, а не та, яка заснована організацією і скріплена релігійними програмами. Життя в живій церкві — це важливий досвід спілкування з живими людьми, це спільнота, в якій беруть участь усі, це відкриті збори, а не закриті пасторські наради, це духовне лідерство і зосередженість на Ісусі Христі як на справжньому Лідері і Главі... Це життя — справжня подорож з Господом Ісусом і Його учнями³².

Спираючись на багаторічний досвід у цій сфері, Віола вважає, що найкращим втіленням прикладу ранньої церкви є зібрання в будинках віруючих навколо Ісуса Христа, де кожен вносить свій внесок у християнське спілкування відповідно до свого духовного дару. Ці зустрічі проводяться під керівництвом Святого Духа, який направляє кожного учасника до переживання зустрічі з Ісусом та Його учнями. Все концентрується навколо вічного задуму Бога і Його місії, що ставить в центр Бога, а не людину. Такі громади підтримуються зрілими християнами, які відвідують ці групи і допомагають їм у вирішенні багатьох питань.

Такий наставник, як свого часу апостол Павло, відкриває віруючим, в чому полягає вічний задум Бога, і це завжди керує церквою. ... [Він, як і апостол] передає віруючим те саме «небесне бачення», яке він сам отримав (Дії 26:13; Гал. 1:15-16). [Він, як і] апостол, також передає новій церкві апостольське передання — історію Ісуса (1 Кор. 11:2; 2 Фес. 2:15, 3:6). Він відкриває «незбагненне багатство» Сина Божого, Його велич і милість до Свого народу (Еф. 3:8). Ось що означає будувати церкви тільки на Ісусі Христі (Мф. 7:24, 16:16-18, 1 Кор. 3:11; Еф. 2). Якщо Ісус Христос — фундамент церкви, це означає, що церква вчиться повністю залежати від Нього, втішатися Ним і жити заради Нього³³.

Ця модель громади не потребує ніякої структури чи офіційного керівництва, приналежності до деномінації, а також формальної богословської освіти, але — тільки в Ісусі Христі, навколо якого всі збираються і перед ким всі підзвітні. Це справжнє священство кожного віруючого, під керівництвом нашого Первосвященника Ісуса Христа. Це справжня спільнота в повному розумінні цього слова.

Багато сучасних християнських дослідників і лідерів глибоко стурбовані нинішнім станом християнської Церкви і говорять про необхідність нової Реформації. Деякі з них вважають загальне священство навіть основним питанням порядку денного цієї Реформації³⁴. Напри-

³² Віола, 29.

³³ Віола, 36.

³⁴ Дубровский М. Вызов всеобщего священства: радикальная смена парадигмы жизни и служения церкви. Негров А., Пеннер П., Черенков М.,

клад, М. Дубровський говорить, що реформація – це ...процес повернення Церкви до своїх основ, в крайньому випадку – до Христа, для того щоб в умовах мінливого світу знайти спосіб жити як народ Завіту і нести радісну Звістку про Царство Боже своїм сучасникам. І сьогодні таким поверненням стає відновлення в богослов'ї та практиці служіння Церкви уявлення про загальне священство³⁵.

Загальне священство має два виміри: ...по-перше, загальне священство означає, що *кожен християнин є* (покликаний бути) священником – тим, хто не тільки сам має особисті стосунки з Богом, але своїм життям і діяльністю відкриває Бога іншим, тим, у кого немає цих стосунків; по-друге, поняття загального священства включає не тільки кожного християнина, але і всі сфери життя: будь-яка сфера людської діяльності може і повинна бути священнодійством, як у зазначеному вище сенсі, так і в сенсі розкриття Божого задуму про світ. Таким чином, говорячи про *загальність* священства, ми маємо на увазі всіх християн і *всі сфери діяльності*³⁶.

Іншими словами, «загальне священство поширюється на все – або воно не є загальним»³⁷. У зв'язку з цим, в процесі проведення реформації християнська Церква повинна відповісти на три головні виклики сучасного суспільства і змінити свої парадигми:

Виклик 1. *Зміна парадигми служіння* – визнання професійної праці, домашніх обов'язків і виховання дітей служінням Господу. Саме з цієї точки зору апостол Павло називає служінням Богу і працю рабів (Кол. 3:22-24), і діяльність державних службовців (Рим. 13:4-6)³⁸.

Виклик 2. *Зміна парадигми церковного життя* – Церква повинна показати працюючим християнам біблійний сенс того, чому вони присвячують більшу частину свого часу, допомагаючи їм зрозуміти мету їхньої праці – що їхня робота полягає не тільки в зароблянні грошей, але і в служінні Господу. Церква повинна приділяти осо-

ред. *Вера и труд: христианская миссия и лидерство в профессиональной деятельности.* – СПб: Санкт-Петербургский Христианский Университет, 2017, 87.

³⁵ Там само.

³⁶ Дубровський, 89-90.

³⁷ Горбачев А. Восстановление оснований всеобщего священства. – Философско-религиозные тетради. Тетрадь № 007. *Результаты богословского осмысления темы всеобщего священства.* М.: Местная религиозная организация евангельских христиан-баптистов «На Руси»,

³⁸ Дубровський, 91.

бливу увагу підготовці святих до служіння, щоб в результаті більшість християн працювали не всередині церкви для підтримки її програм, а були вільні для служіння в світі³⁹.

Виклик 3. *Зміна парадигми пастирського служіння* – пасторське служіння повинно трансформуватися з простої турботи і піклування про душі в спорядження, підготовку членів громади до справжньої духовної праці. Громадськість першої Церкви сильно відрізняється від звичної нам сьогодні церковності. «По-перше, ми бачимо не одного пастора, а групу служителів, які діють у різних дарах. І з історії Церкви ми знаємо, що в ранній Церкві саме колегіальне керівництво громадою було нормою. А по-друге, і це головне для нас зараз, завдання цих служителів полягає не в турботі про інших християн, а в спорядженні їх на справу служіння»⁴⁰.

Тут, здається, нам краще чинити згідно з мудрим вченням Ісуса (з іншого контексту) – «це слід було робити, а того не залишати» (Мф. 23:23). Тобто готувати віруючих до справи служіння, не залишаючи пасторської опіки над усіма членами громади.

Інші Церкви, особливо великі, прагнуть досягти християнської спільності через служіння в домашніх групах, які збираються в будні дні для вивчення Біблії та тісного спілкування. Всі ці малі домашні групи збираються разом по неділях для спільного поклоніння Богу і слухання проповіді. Однак ці церкви зазвичай управляються як корпорації, де голос рядового члена не чути, а лідери домашніх груп призначаються, а не обираються їх учасниками.

ВИСНОВОК

У першій частині цієї статті ми коротко розглянули принцип спільності як ідеал і основу успішного життя християнської громади. Ми звернули увагу на характерні властивості першої еклесії, на її духовну суть і саморозкриття кожного її члена, що і робить її громадою в повному розумінні цього слова.

Друга частина досліджує можливість повернення до біблійного ідеалу, до втраченої спільності. Ми побачили, що інституціоналізація Церкви призвела до зменшення, спотворення, а часто і повної втрати спільності в церковній практиці. Духовенство (стан священиків) часто сприяло цьому. На мій погляд, Духовна Реформація для відновлення спільності повинна включати наступні практичні кроки:

³⁹ Там само, 95.

⁴⁰ Там само, 97.

Перш за все, необхідно перемогти духовну зіпсованість серед тих віруючих, які тягнуть за собою на небіблійський шлях багато душ. Слід подбати про поліпшення християнського духовно-морального підґрунтя як окремих осіб, так і цілих громад.

Привести принципи впливу і влади в громаді – як в теорії, так і на практиці – у відповідність з вченням Ісуса Христа про першість і велич серед Його учнів. Щоб уникнути спотворення Божественного ідеалу, необхідно дотримуватися рівності кожного члена громади на практиці, надаючи кожному право голосу в усіх справах помісної громади, особливо в обранні своїх лідерів.

Потрібно свідомо перенаправити курс служіння і церковного життя в бік священства кожного віруючого в громаді. Це вимагає перегляду всіх напрямків і служінь у житті християнської громади. Щоб ми були світлом світу і сіллю землі в цьому швидко мінливому світі, нам, як Церкві, потрібно серйозно задуматися про свою роль і значення в оточуючому нас суспільстві. Процес духовної реформації невіддільний від зміни звичних нам правил і парадигм церковного життя. Для виконання Великого Доручення (Мф. 28:19-20) у світі, в якому ми живемо, необхідно переосмислити нашу філософію «церковності», змінити парадигми служіння, громади, і пастирського служіння, щоб завжди тримати курс на наслідування Ісуса Христа. Тільки Він є Шлях, Істина і Життя (Ін. 14:6). Він є Цар царів і Господь панів (Откр. 19:16), джерело істинної спільності, щастя і вічного життя.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Бонхёффер, Дитрих. *Жить вместе*. Москва: Христианское издательство «Триада», 2000.
- Виола, Фрэнк. *Как найти живую Церковь?* Ассоциация «Духовное возрождение» 2010.
- Вольф, Мирослав. *Презрение и принятие*. Черкасы: Коллоквиум, 2014.
- Горбачев А. Восстановление оснований всеобщего священства. – *Философско-религиозные тетради. Тетрадь № 007. Результаты богословского осмысления темы всеобщего священства*. М.: Местная религиозная организация евангельских христиан-баптистов «На Руси», 2013.
- Градировский С. Живые камни всеобщего священства. – *Философско-религиозные тетради. Тетрадь № 007. Результаты богословского осмысления темы всеобщего священства*. М.: Местная религиозная организация евангельских христиан-баптистов «На Руси», 2013.
- Даль, В. *Община, Толковый словарь*. М: Издание М.О. Вольфа, 1881, Т. 2, 634.
- Дробницкий, О.Г. *Достоинство. Философский словарь*. Под ред. И.Т. Фролова, 7-е изд., М.: Республика, 2001, 170.

Дубровский М. Вызов всеобщего священства: радикальная смена парадигмы жизни и служения церкви. Негров А., Пеннер П., Черенков М., ред. *Вера и труд: христианская миссия и лидерство в профессиональной деятельности*. – СПб: Санкт-Петербургский Христианский Университет, 2017.

Катехизис Католической Церкви, § 1546 – ARCIC, 36; ВЕМ, 23; ARIC, 50-51.

Керимов, В.И. *Община, Философский словарь*, ред. И.Т. Фролов. М: Республика, 2001, 391.

Лютер, Мартин. 'К христианскому дворянству немецкой нации', 1520. http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/protestant/lyuter/15.php

Форум 'Международный Пасторский Круг', раздел Богословие и Практика, 5.05.2025.

Austin-Sparks, T. *Words of Wisdom and Revelation*. St. Charles, MO: Three Brothers, 1971.

Bulley, Colin J. *The Priesthood of Some Believers*. Bletchley, GB: Paternoster Publishers, 2006.

Bylaws of Grace Community Church of the Valley Adopted January 17, 1999. Last elder board revision January 18, 2024, p. 1-2.

Moltmann, Jurgen. *Mensch*. Stuttgart – Berlin: Kreuz Verlag, 1971.

Riemenschneider, Arnim. 'Priestertum aller Glaebigen', *Evangelisches Gemeindelexikon*. Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1978, 422.

Schille, Gottfried. *Die Apostelgeschichte des Lukas*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1989.